

Ευρωεκλογές 1999

ΗΛΙΑ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Αν. Καθηγήτῆ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

1.

Σε κανένα Κοινοβούλιο δεν χαρίστηκαν ποτέ εξουσίες. Τις κατέκτησε μόνο του. Είκοσι χρόνια μετά τις πρώτες άμεσες εκλογές για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου – στην τότε ΕΟΚ των 9 – το ζήτημα του θεσμικού ρόλου και των πολιτικών αρμοδιοτήτων του στη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 παραμένει ακόμη ανοικτό διακύβευμα. Η μέχρι τώρα εικοσάχρονη εμπειρία δεν ανταποκρίνεται πάντως στον αρχικό ευρω-ενθουσιασμό, που θεωρούσε ότι η άμεση εκλογή ενός Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα κάλυπτε το “δημοκρατικό έλλειμμα” που χαρακτηρίζει τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς και θα συνεισέφερε στη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης.

Σε όλες τις χώρες της ΕΕ, η εμπειρία έχει δείξει ότι η πραγματι-

κότητα των Ευρωεκλογών βρίσκεται πολύ μακριά από την αρχική στόχευσή τους. Τα θέματα της ευρωπαϊκής ενοποίησης απουσιάζουν, κατά κανόνα, απουσιάζουν από την προεκλογική εκστρατεία, με ελάχιστες μόνον εξαιρέσεις (πχ Δανία). Αντί, επομένως, να προσλάβουν το χαρακτήρα μιας πραγματικά υπερεθνικής εκλογής – στην οποία όλοι συμμετέχουν ως “πολίτες της Ένωσης”, όπως προβλέπει το άρ. 8 της Συνθήκης του Μάαστριχτ – οι Ευρωεκλογές αποτελούν απλώς μια (χρονικά) συντονισμένη διεξαγωγή 15 εθνικών εκλογών, οι οποίες όμως δεν έχουν κανένα ουσιαστικό θεσμικό διακύβευμα. Η κάθε επί μέρους εθνική εκλογή μετασχηματίζεται έτσι σε μια απλή “δημοσκόπηση εθνικών διαστάσεων” για την κυβέρνηση και τα κόμματα, στην οποία μεγάλο τμήμα του πληθυσμού δεν κατανοεί γιατί θα πρέπει να

συμμετέχει. Με άμεση συνέπεια μια συνεχώς αυξανόμενη αποχή από τις Ευρωεκλογές, γεγονός που τραυματίζει καιρία τη δημοκρατική νομιμοποίηση των Ευρωπαϊκών θεσμών.

2.

Μέσα σε διάστημα είκοσι χρόνων, το μέσο ποσοστό συμμετοχής μειώθηκε από 63% το 1979 σε 49% φέτος. Η αποστασιοποίηση των Ευρωπαίων πολιτών από το Κοινοβούλιό τους, αποτελεί την κατάληξη μιας σταθερά πτωτικής πορείας του ποσοστού συμμετοχής (61% το 1984, 58,5% το 1989 και 57% το 1994), η οποία όμως μέχρι το 1994 εμφάνιζε σχετικά χαμηλούς ρυθμούς, αλλά αντιθέτως κατέγραψε έντονη επιτάχυνση στις πρόσφατες Ευρωεκλογές, με αποτέλεσμα η αποχή να ξεπεράσει ακόμη και το συμβολικό φράγμα του 50%.

Παρατηρώντας το χάρτη της αποχής, διαπιστώνεται ότι στις 10 από τις 15 χώρες-μέλη της ΕΕ προσέγγισε ή ξεπέρασε το 50% και μόνον σε 5 περιπτώσεις η συμμετοχή ήταν ανώτερη του 60% (βλ. πίνακα). Τη “συμμετοχική Ευρώπη” αποτελούν:

α) οι δύο χώρες (Βέλγιο, Λουξεμβούργο), όπου η ψηφοφορία διατηρεί τον υποχρεωτικό της χαρακτήρα και στις οποίες διεξήχθησαν ταυτόχρονα Βουλευτικές εκλογές.

β) οι τρεις (από τις 4) χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία), όπου επίσης υπάρχει ισχυρή παράδοση υποχρεωτικής ψηφοφορίας (Ελλάδα, Ιταλία) ή οι Ευρωεκλογές συνδυάστηκαν με ταυτόχρονη διεξαγωγή τοπικών εκλογών (Ισπανία). Ανεξάρτητα, πάντως, από τις θεσμικές αυτές ιδιαιτερότητες, ο Ευρωπαϊκός Νότος, φαίνεται να αποτελεί τη μόνη ευρύτερη περιοχή της ΕΕ, όπου διατηρείται ακόμη η εμπιστοσύνη στην προοπτική δημοκρατικής νομιμοποίησης της ευρωπαϊκής οικοδόμησης.

3.

Η πτώση της συμμετοχής – ιδιαίτερα σημαντική σε ορισμένες χώρες, όπως η Γερμανία (παρά την ταυτόχρονη διεξαγωγή σε ορισμένες περιοχές τοπικών εκλογών) και η Μεγ. Βρετανία, όπου η αποχή έφτασε το 77%, καταρρίπτοντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ αδιαφορίας για εκλογές εθνικού επιπέδου) – θεωρήθηκε ως η βασική αιτία για την εκλογική ήττα των σοσιαλιστικών κομμάτων, τα οποία για

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ

	1999	1994
Λουξεμβούργο	90%	88,5%
Βέλγιο	85%	91%
Ελλάδα	75%	80%
Ιταλία	71%	75%
Ισπανία	64%	60%
Ιρλανδία	51%	44%
Δανία	50%	52,5%
Αυστρία	49%	68%
Γαλλία	47%	53%
Φινλανδία	46%	60%
Γερμανία	45%	60%
Πορτογαλία	40%	36%
Σουηδία	38%	42%
Ολλανδία	30%	36%
Μεγάλη Βρετανία	23%	36%

πρώτη φορά έχασαν την πρωτοκαθεδρία στο άμεσο εκλεγμένο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

> Το μόνο Σοσιαλιστικό κόμμα που εξασφάλισε μία άνετη νίκη, και ξεπέρασε το 40% των ψήφων, ήταν το πορτογαλικό, το οποίο είχε επικεφαλής του ψηφοδελτίου του τον ιστορικό του ηγέτη Μάριο Σοάρες.

> Σημαντική επιρροή, μεταξύ 30% και 35%, διατήρησαν επίσης τα σοσιαλιστικά κόμματα στην Ισπανία (35%), στην Ελλάδα (33%), στην Αυστρία (32%) και στη Γερμανία (31%). Όμως, με την εξαίρεση της Αυστρίας, τα άλλα τρία σοσιαλιστικά κόμματα ηττήθηκαν από τους κεντροδεξιούς ανταγωνιστές τους, με κορυφαίο παράδειγμα την περίπτωση της Γερμανίας, όπου οι Ευρωεκλογές αποτέλεσαν την πρώτη δοκιμασία-αποδοκιμασία της κυβέρνησης Σρέντερ, λίγους μόνο μήνες μετά την εκλογή της.

> Σε μέτρια επίπεδα, περί το 25%, κυμάνθηκαν τα σοσιαλιστικά κόμματα στη Μεγ. Βρετανία (28%), τη Γαλλία (22%) και το Λουξεμβούργο (23,5%). Αποτέλεσμα, που μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικό μόνο για το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Γαλλίας, ενώ αντίθετα υπήρξε εξαιρετικά απογοητευτικό για τους Εργατικούς του Τόνι Μπλερ, που γνώρισαν την πρώτη εκλογική τους ήττα μετά από επτά χρόνια.

> Από τις υπόλοιπες 6 χώρες της ΕΕ στις 5 (Ιταλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία) τα ποσοστά των σοσιαλιστικών κομμάτων κυμάνθηκαν από 16% (Δανία) έως 20% (Ολλανδία), ενώ το αποτέλεσμα της Ιρλανδίας επαναβεβαίωσε απλώς τον περιθωριακό χαρακτήρα του αντίστοιχου Εργατικού Κόμματος (9%).

Η εκλογική επίδοση των σοσιαλιστικών κομμάτων – από τις τάξεις των οποίων προέρχονται σήμερα οι 11 από τους 15 πρωθυπουργούς των κρατών της ΕΕ – δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μία απλή συγκυριακή αποδοκιμασία της αντίστοιχης κυβερνητικής πολιτικής σε μία ανέξοδη εκλογή “δεύτερης τάξης”. Αντίθετα, φαίνεται να αντανάκλα την αύξουσα αποστασιοποίηση της παραδοσιακής εκλογικής τους βάσης από την προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αδυναμία των παραδοσιακά ισχυρών σοσιαλδημοκρατικών και εργατικών κομμάτων της Μεγ. Βρετανίας, της Σουηδίας και της Δανίας – τρεις χώρες που αυτοεξαιρέθηκαν άλλωστε από το ευρώ – να πείσουν

και να κινητοποιήσουν τους οπαδούς τους, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους παραμένουν επιφυλακτικοί (έως και αρνητικοί) σε σχέση με την ΕΕ.

4.

Η ήττα των σοσιαλιστών είχε ως άμεση προέκταση την ισχυροποίηση του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος (ΕΛΚ), στο οποίο συσπειρώνονται τα κυριότερα κεντροδεξιά κόμματα της Ευρώπης, τα οποία βρίσκονται σήμερα στην αντιπολίτευση στις 12 από τις 15 χώρες της ΕΕ. Όμως η σταδιακή μετατροπή της παραδοσιακά φιλοευρωπαϊκής χριστιανοδημοκρατίας σε ένα χαλαρό συνασπισμό κεντροδεξιών κομμάτων, με διαφορετική προέλευση και ιδεολογία, έχει αναπόφευκτα υπονομεύσει την ομοιογένεια του ΕΛΚ, και μάλιστα στα κρίσιμα ζητήματα που αφορούν κυρίως την ευρωπαϊκή προοπτική. Έτσι, στο ΕΛΚ συνυπάρχουν σήμερα η φιλοευρωπαϊκή γερμανική χριστιανοδημοκρατία μαζί με τους Βρετανούς συντηρητικούς, που είχαν ως κεντρικό προεκλογικό τους σύνθημα “Μέσα στην Ευρώπη, αλλά όχι να κυβερνήμαστε από την Ευρώπη”. Όπως συνυπάρχουν επίσης οι φεντεραλιστές της γαλλικής UDF με τους γάλλους ντεγκωλικούς του RPR (ή ό,τι απέμεινε από αυτούς μετά τη συντριπτική εκλογική τους ήττα).

Η διεύθυνση του ΕΛΚ προς κόμματα και ομάδες που υιοθετούν σχετικώς επιφυλακτική στάση σε σχέση με τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δεν εμπόδισε άλλω-

στε τη σταθεροποίηση μιας καθαρά ευρωσκεπτικιστικής δεξιάς, η οποία άρχισε να διαμορφώνεται σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως μετά τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Η επιτυχία του συνδυασμού που συγκρότησαν στη Γαλλία ο Σ. Πασκουά και ο Φ. ντε Βιλιέ (13,1% και 13 έδρες), η σταθεροποίηση του αντιευρωπαϊκού προσανατολισμού του πορτογαλικού Δημοκρατικού Κέντρου (2 ευρωβουλευτές) και του Ολλανδικού προτεσταντικού κόμματος (3 ευρωβουλευτές), η εμφάνιση, για πρώτη φορά, ενός συνδυασμού με σαφείς αντιευρωπαϊκές θέσεις στη Μεγ. Βρετανία (Ανεξάρτητοι-Υ.Κ., 3 ευρωβουλευτές), όπως και μιας αντιευρωπαϊκής ακροδεξιάς στη Δανία (1 ευρωβουλευτής), αποτελούν ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα.

5.

Η αποστασιοποίηση των πολιτών από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθώς και η ισχνή και αποδυναμωμένη ευρωπαϊκή διάσταση των ευρωεκλογών μειώνει πάντως τη σημασία που, υπό απλές συνθήκες, θα είχε η αξιολόγηση του εκλογικού αποτελέσματος συνολικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα υπερεθνικά πολιτικά κόμματα, τα οποία η Συνθήκη του Μάαστριχτ θεωρεί ως μοχλό για τη “δημιουργία ευρωπαϊκής συνειδησης και την έκφραση της πολιτικής βούλησης των πολιτών της Ένωσης”, συγκροτήθηκαν αρχικά με βάση τη φαινομενική ομοιότητα του συστήματος των κομμάτων στις πρώτες 6 χώρες-μέλη της ΕΟΚ. Με

την εξαίρεση των κομμουνιστών και στις 6 χώρες κυριαρχούσαν τα ίδια τρία παραδοσιακά πολιτικά ρεύματα – οι φιλελεύθεροι, οι χριστιανοδημοκράτες και οι σοσιαλιστές – που και τα τρία ενστερνίστηκαν και προώθησαν την προοπτική της ευρωπαϊκής συνεργασίας.

Η διαφοροποίηση, τη δεκαετία του '60, του ντεγκωλικού κόμματος (που αποχώρησε από τους φιλελεύθερους) και η είσοδος, την ίδια περίοδο, των κομμουνιστών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επέφερε ένα πρώτο ρήγμα στον παραδοσιακό τρικομματισμό. Οι εξελίξεις που επακολούθησαν (διεύθυνση της ΕΟΚ, Συνθήκη του Μάαστριχτ, ανάπτυξη νέων πολιτικών ρευμάτων) αποδυνάμωσαν ακόμη περισσότερο τον παραδοσιακό τρικομματισμό και έχουν διαμορφώσει σήμερα μία αρκετά ρευστή εικόνα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Έτσι, δίπλα στις τρεις παραδοσιακές φιλοευρωπαϊκές ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου – τους δύο “δεινόσαυρους” (ΕΛΚ και ΕΣΚ) και τους φιλελεύθερους, που συγκεντρώνουν περίπου το 70% των εδρών – έχουν προστεθεί εκείνες που αντανακλούν τις εξελίξεις της δεκαετίας και του '80 (Πράσινοι και μετασχηματισμός της πρώην κομμουνιστικής ομάδας), ενώ 100 περίπου Ευρωβουλευτές αντιπροσωπεύουν τις διάφορες τάσεις της ευρωσκεπτικιστικής δεξιάς, της αντιευρωπαϊκής ακροδεξιάς καθώς και ορισμένα περιφερειακά (ή αυτονομιστικά) κόμματα.

